
Högsta domstolen

NJA 2005 s. 871 (NJA 2005:94)

Målnummer:	Ö4504-04	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2005-12-08		
Rubrik:	Fråga i utmätningsmål om denuntiation avseende en pantsättning av en fordran på staten gjorts till rätt myndighet. Även fråga om betydelsen av vetskap om pantsättningen hos innehavare av utmätningsfordringen.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 4 kap. 3 § och 17 § utsökningsbalken (1981:774)• 10 § och 31 § lagen (1936:81) om skuldebrev• 15 § lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.		
Rättsfall:	NJA 2005 s. 425		

REFERAT

Till verkställighet av JF Servanda Handelsbolag åvilade skatteskuld beslöt Kronofogdemyndigheten i Stockholm den 29 augusti 2001 om utmätning av bolagets fordran på staten om 69 500 kr jämte ränta. Fordringen avsåg ersättning för rättegångskostnader som hade tillerkänts bolaget enligt beslut samma dag av Sollentuna tingsrätt i mål om försättande i konkurs.

Stockholms tingsrätt

JF Servanda och Advokatfirman Fylgia Kommanditbolag överklagade i Stockholms tingsrätt och yrkade att tingsrätten skulle undanröja utmätningsbeslutet. Som grund för talan åberopades att JF Servanda hade pantsatt sin fordran på rättegångskostnad i konkursärendet till Advokatfirman och att Skattemyndigheten i Stockholms län hade denuntierats om pantsättningen den 28 augusti 2001.

Staten genom Kronofogdemyndigheten i Stockholm bestred ändring.

Tingsrätten (rådmannen Mona Tjulander) anförde i slutligt beslut den 9 april 2002:

Staten har - - - anført att pantsättningen skulle ha denuntierats kronofogdemyndigheten i Stockholm för att kunna vinna sakrättsligt skydd. Till stöd för sin talan har staten åberopat bestämmelserna i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. som föreskriver att indrivningen av statliga fordringar, inklusive konkursansökningar på grund av sådana fordringar, omhändertas av kronofogdemyndigheten. Staten har därvid framhållit att den utmätta fordran uppkommit i ett konkursansökningsmål där staten som borgenär företräts av kronofogdemyndigheten i Stockholm och att det är kronofogdemyndigheten som blivit förpliktad att utge fordringsbeloppet till JF Servanda. - Staten har vitsordat att JF Servanda pantsatt sin fordran och att skattemyndigheten underrättats om pantsättningen den 28 augusti 2001.

JF Servanda och Advokatfirman har genmält att det alltjämt är skattemyndigheten som företräder staten som borgenär i fråga om skattefordringar även om indrivningen av skatter åvilar kronofogdemyndigheten enligt indrivningslagen.

Skäl

Pantsättning hindrar i och för sig inte att en pant mäts ut för annan fordran än den för vilken pantsättningen gjorts. Storleken av pantfordran kan dock utgöra

utmätningshinder enligt 4 kap. 3 § UB om något belopp inte kan beräknas flyta in till utmätningfordran sedan pantfordran blivit betald. I detta fall synes storleken av Advokatfirmans fordran mot JF Servanda motsvara eller överstiga storleken av JF Servandas pantsatta fordran mot staten. Om pantsättningen erhållit sakrättsligt skydd genom att sekundogäldenären staten blivit behörigen denuntierad om densamma, bör utmätningen därför hävas på grund av att något belopp inte kan beräknas tillfalla utmätningborgenären.

Frågan är till vilken myndighet underrättelsen om pantsättningen skall riktas för att bli gällande mot JF Servandas borgenärer. Den pantsatta fordran gäller ersättning för rättegångskostnad i en rättegång med staten som motpart där statens talan enligt 15 § indrivningslagen förts av kronofogdemyndigheten i Stockholm. Enligt förarbetena till indrivningslagen, prop. 1992/93:198 s. 53-54, är avsikten att överlämnandet av en statlig fordran till indrivning skall innebära en gräns mellan den överlämnande myndighetens och kronofogdemyndighetens kompetensområden som borgenärsföreträdare. Vid tiden för handläggningen av statens konkursansökan mot JF Servanda vid Sollentuna tingsrätt och vid den under samma tid verkställda denuntiationen hade sålunda behörigheten att företräda staten som skatteborgenär frångått skattemyndigheten och övergått till kronofogdemyndigheten i Stockholm. Staten i egenskap av betalningsskyldig för rättegångskostnaderna bör enligt ovanstående kompetensfördelning företrädas av samma myndighet som den som företrädde staten i rättegången. Denuntiationen av pantsättningen av rättegångskostnadsfordran hos skattemyndigheten kan därför inte anses ha skett med behörig företrädare för staten. Pantsättningen kan då inte åberopas mot JF Servandas borgenärer. Hinder för utmätning av rättegångskostnadsfordran föreligger därmed inte. JF Servandas och Advokatfirmans klagan över utmätningen kan inte vinna bifall.

Tingsrättens beslut

JF Servandas och Advokatfirmans överklagande lämnas utan bifall.

Svea hovrätt

Sedan Advokatfirman Fylgia och JF Servanda överklagat i Svea hovrätt meddelade hovrätten inte prövningstillstånd. Efter överklagande ändrade HD den 19 juni 2003 hovrättens beslut och meddelade tillstånd till målets prövning i hovrätten, eftersom det fick anses vara av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan i målet prövades av högre rätt (NJA 2003 C 19).

Fylgia och JF Servanda yrkade att hovrätten skulle undanröja kronofogdemyndighetens beslut om utmätning.

Riksskatteverket bestred ändring.

Fylgia och JF Servanda anförde som tillägg till tidigare åberopade omständigheter bl.a. följande. Denuntiationen har bundit staten, eftersom utmätningen i fråga skett för täckande av statens fordran avseende påfordrad skatt och staten i en sådan situation agerar samfällt dvs. både som en borgenär företrädd av skattemyndigheten och som en gäldenär. I och med denuntiationen har staten försatts i ond tro vad gäller möjligheten att kvitta statens fordran mot skatteskulden. - Staten har i ett tidigare motsvarande fall accepterat att denuntiation skett till skattemyndigheten. - Skattemyndigheten borde i vart fall självmant ha underrättat kronofogdemyndigheten om pantsättningen på grund av en allmän skyldighet att såsom uppdragsgivare till kronofogdemyndigheten vidarebefordra inkomna handlingar till den myndighet som handlägger ärendet.

Riksskatteverket anförde som grund för sitt bestridande samma omständigheter som tidigare. Riksskatteverket anförde härutöver bl.a. följande. Det är uppenbart att det är den betalningsskyldige som måste denuntieras för att sakrättsligt skydd skall uppkomma för panthavaren/ en ny fordringsägare. Detta överensstämmer till fullo med vad som gäller i fordringsförhållanden mellan en borgenär och en gäldenär. Skattemyndigheten har inte ådragit sig någon sådan betalningsskyldighet gentemot bolaget. - Kronofogdemyndigheten är inte bunden av tidigare ställningstagande i fråga om denuntiation till

skattemyndigheten. - Skattemyndigheten har heller inte en allmän skyldighet att vidarebefordra inkomna handlingar till kronofogdemyndigheten.

Hovrätten (hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt, hovrättslagmannen Erik Tersmeden och hovrättsrådet Ingrid Holmstrand, referent) anförde i beslut den 29 oktober 2003:

Frågan i målet är, såsom HD har angett den, om en sakrättsligt giltig denuntiation har skett hos skattemyndigheten som företrädare för staten i ett fall där det är kronofogdemyndigheten som ålagts att ersätta en konkursgäldenär dennes rättegångskostnad i ett ärende om konkurs på grund av en skattefordran och denuntiationen avsett pantförskrivning av konkursgäldenärens fordran på denna ersättning.

Vid pantsättning av en fordran skall den pantsatta fordringens gäldenär (sekundogäldenären) denuntieras för att panthavaren skall åtnjuta sakrättsligt skydd gentemot överlåtarens borgenärer. Det är i målet således främst fråga om vilken myndighet som har behörighet att företräda staten som rätt gäldenär och inte vilken myndighet som är rätt borgenärsföreträdare för staten.

Enligt förarbetena till lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. är det kronofogdemyndigheten som företräder borgenären och förfogar över fordringen sedan den lämnats till indrivning. Det är också kronofogdemyndigheten som för statens räkning beslutar om konkursansökan - 15 § nämnda lag - och företräder staten i frågor som uppkommer i en konkurs. (Se prop. 1992/93:198 s. 53 ff.)

Med hänsyn till det anförda samt till att det är kronofogdemyndigheten som ålagts att utge ersättning för rättegångskostnader måste kronofogdemyndigheten anses vara rätt företrädare för staten som gäldenär i detta fall. Den omständigheten att det var en skattefordran som låg till grund för konkursansökan kan alltså inte få till följd att skattemyndigheten kan anses representera staten som gäldenär avseende rättegångskostnader i ett konkursärende.

Vad Fylgia och JF Servanda i övrigt anført ger inte anledning till annan bedömning.

Hovrätten instämmer därför i tingsrättens slut och avslår överklagandet.

Högsta domstolen

Fylgia och JF Servanda överklagade och yrkade att HD skulle, med ändring av hovrättens beslut, undanröja kronofogdemyndighetens beslut om utmätning.

Skatteverket bestred ändring.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, rev.sekr. Charlotta Riberdahl, föreslog i betänkande följande beslut:

Skäl

Enligt 31 § skuldebrevslagen får en överlåtelse eller pantsättning av en enkel fordran verkan mot överlåtarens eller pantsättarens borgenärer genom att gäldenären underrättas - denuntieras - om åtgärden. För borgenärsskydd krävs att fordringens gäldenär verkligen underrättas om åtgärden. Det är inte tillräckligt att gäldenären kände till eller borde ha känt till pantsättningen (se Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl. s. 256).

I detta fall är ostridigt att denuntiation skett till skattemyndigheten i Stockholm dagen före beslutet om utmätning. Avgörande är vilken myndighet som är behörig företrädare för staten som gäldenär.

Av 15 § lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. framgår att det är kronofogdemyndigheten som är behörig att ansöka om konkurs. Kronofogdemyndigheten var JF Servanda Handelsbolags motpart i

konkursärendet och är också den myndighet som ålagts att ersätta bolaget dess rättegångskostnader. Som hovrätten funnit måste därmed kronofogdemyndigheten anses vara rätt företrädare för staten som gäldenär i detta fall.

Hovrättens slut skall alltså fastställas.

HD:s avgörande

HD fastställer det slut vartill hovrätten kommit.

HD (justitieråden Lennander, Victor, Håstad, Nyström, referent, och Virdesten) meddelade den 8 december 2005 följande slutliga beslut:

Skäl

Enligt Sollentuna tingsrätts beslut den 29 augusti 2001 ogillades en ansökan från staten genom kronofogdemyndigheten i Stockholm om att JF Servanda HB skulle försättas i konkurs och förpliktades "staten" att ersätta JF Servandas kostnader med 69 500 kr. Genom beslutet fick således JF Servanda en fordran på motparten om 69 500 kr.

Denna fordran utmättes med stöd av 4 kap. 17 § UB omedelbart efter tingsrättens beslut för JF Servandas skulder i allmänt mål. JF Servanda hade emellertid dagen före beslutet till Advokatfirman Fylgia KB pantsatt sin framtida fordran i konkursmålet mot staten. Om pantsättningen hade JF Servanda samma dag skriftligen underrättat - denuntierat - Skattemyndigheten i Stockholms län, Företagsskattekontor 5, Stockholm. Klagandena har nu gjort gällande att det på grund av panträtten förelåg hinder mot utmätning.

Att en fordran är pantsatt utgör i och för sig inte hinder mot att den utmäts, eftersom den alltjämt tillhör pantsättaren. En panträtt kan emellertid medföra att det föreligger hinder mot utmätning enligt 4 kap. 3 § första stycket UB, nämligen om det belopp som beräknas flyta in, efter avdrag för kostnader som uppkommer efter utmätningen, inte ger ett överskott som gör åtgärden försvarlig.

Fylgias fordran mot JF Servanda synes vara så stor att något överskott inte kommer att uppstå åt utmätningsborgenären, ifall panträtten har förmånsrätt före utmätningen. Det bör därför prövas om Fylgias panträtt har erhållit skydd mot JF Servandas borgenärer.

På den aktuella fordringen är bestämmelserna om enkla skuldebrev i lagen (1936:81) om skuldebrev analogiskt tillämpliga. Av 10 § och 31 § första stycket nämnda lag följer att pantsättningen inte är gällande mot pantsättarens borgenärer med mindre gäldenären underrättats om åtgärden av pantsättaren eller den till vilken pantsättning skett. Klagandena har härvid hävdats att erforderlig underrättelse skett genom JF Servandas skrift till Skattemyndigheten i Stockholms län.

Före den 1 januari 2004, och således vid tiden för underrättelsen, var skatteförvaltningen organiserad i ett antal skattemyndigheter, som var regionala förvaltningsmyndigheter för frågor om bl.a. skatter, och Riksskatteverket, som var central förvaltningsmyndighet. Kronofogdemyndigheterna är regionala myndigheter för bl.a. frågor om indrivning enligt lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Även i förhållande till kronofogdemyndigheterna var fram till den 1 januari 2004 Riksskatteverket central förvaltningsmyndighet. Kronofogdemyndigheterna var fristående i förhållande till skattemyndigheterna (se prop. 2002/03:99 s. 208).

Kronofogdemyndigheten i Stockholm hade i enlighet med 15 § nyssnämnda lag att föra processen vid tingsrätten i konkursmålet mot JF Servanda. Den myndigheten har därför blivit gäldenär i fråga om rättegångskostnaderna. På grund härav och då vad klagandena i övrigt anfört beträffande denuntiationen inte föranleder annan bedömning, har underrättelsen till Skattemyndigheten i Stockholms län inte medfört att Fylgias panträtt blivit skyddad mot JF Servandas borgenärer.

Klagandena har också åberopat att staten som borgenär avseende utmätningsfordringen kände till vid utmätningen att rättegångskostnadsfordringen var pantsatt och att detta skall medföra att panträtten får företräde framför utmätningen enligt regler om dubbelöverlåtelse (jfr 31 § andra stycket skuldebrevslagen samt även prop. 1980/81:8 s. 474). Dessa regler, som avser omsättningsskyddet, tillämpas emellertid i en annan situation, där förvärvarens syfte typiskt sett inte är att erhålla betalning för en existerande fordran. En tillämpning vid utmätningsbeslut av principer angående omsättningsskydd skulle dessutom bl.a. få till följd att borgenärernas rätt blev olika vid utmätning och vid konkurs, vilket inte framstår som ändamålsenligt. Den vetskap som staten som innehavare av utmätningsfordringen kan ha haft om den gjorda pantsättningen medför således inte att panträtten får företräde framför utmätningen. (Jfr NJA 2005 s. 425.)

Som domstolarna funnit skall överklagandet därför avslås.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

Justitierådet Håstad tillade för egen del:

Eftersom en panträtt inte berörs av en efterföljande utmätning, kan det diskuteras huruvida ett beslut om utmätning angår en panthavare och därmed ger honom överklaganderätt enligt 18 kap. 2 § UB. Bestämmelsen i 4 kap. 3 § UB får anses given främst i gäldenärens och utmätningsborgenärens intresse, eftersom det är dessa som drabbas, om kostnaderna för förfarandet överstiger intäkten vid den exekutiva försäljningen. I förevarande fall har emellertid även utmätningsgäldenären, JF Servanda, överklagat utmätningen, varför det står klart att förekomsten av en sakrättsligt skyddad panträtt bör prövas.

Klagandena har vid utveckling av sin talan i denuntiationsfrågan gjort gällande bl.a. att kronofogdemyndigheten i konkursmålet får anses ha försökt driva in skattefordringen på uppdrag från skattemyndigheten eller åtminstone för skattemyndighetens räkning (jfr prop. 1992/93:198 s. 114), varför skattemyndigheten borde betraktas som gäldenär avseende skyldigheten att betala JF Servandas rättegångskostnader. I anslutning härtill har klagandena anfört att skattemyndigheten fortfarande hade varit rätt mottagare om den skattskyldige betalat skatten, att skattemyndigheten haft rätt att avräkna andra skattefordringar mot det aktuella skattebeloppet samt att skattemyndigheten kunnat medge anstånd eller meddela nytt skattebeslut eller på annat sätt förfoga över skattefordringen.

Även om i enlighet med det anförda skattemyndigheten skulle anses ha varit innehavare av skattefordringen och kronofogdemyndigheten fick anses ha försökt driva in fordringen för skattemyndighetens räkning, följer inte av det att skattemyndigheten av JF Servanda och dess rättsinnehavare kunde betraktas som gäldenär avseende fordringen på rättegångskostnadsersättning. Allmänt sett gäller att den som i eget namn, låt vara för annan, ägnar sig åt indrivning blir gäldenär för skulder som uppkommer i samband med indrivningen (jfr NJA 1930 s. 283) och att en tredje man (här JF Servanda och Fylgia) inte får någon rätt att vända sig direkt mot uppdragsgivaren när sysslomannen handlat i eget namn (se 56 § kommissionslagen).

HD:s beslut meddelat: den 8 december 2005.

Mål nr: Ö 4504-03.

Lagrum: 4 kap. 3 och 17 §§ UB, 10 och 31 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev samt 15 § lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Rättsfall: NJA 2005 s. 425.

Sökord:

Staten; Kronofogdemyndighet; Skattemyndighet; Denuntation;
Underrättelse; Panträtt; Pantsättning; Pantförskrivning; Borgenärsskydd;
Utmätning
